

ARHIVISTIČKI OPIS FONDA HR-DAPA-6 BILJEŽNICI LABINA I PLOMINA (*NOTAI D'ALBONA*) 1420/1821

Stefanija NAČINOVIĆ LICUL
Državni arhiv u Pazinu
Pazin, Vladimira Nazora 3
stefanija.nacinovic.licul@dapa.hr

UDK: 930.25(497.571Labin)''1420/1821''
Stručni rad
<https://doi.org/10.31726/via.31.2>

Arhivski fond HR-DAPA-6 Bilježnici Labina i Plomina (*Notai d'Albona*) obuhvaća gradivo nastalo djelovanjem javnih bilježnika na tom području u navedenom razdoblju. Gradivo Fonda sačuvano je fragmentarno, ali unatoč tome vrlo zorno svjedoči o radu i praksi bilježnika tijekom mletačke, prve i druge austrijske uprave te francuske uprave. Fond je više puta arhivistički obrađivan, i to 2006., 2010. i 2013., kada su izrađeni i inventarni popisi za dio gradiva. Tijekom posljednje je arhivističke obrade u opisu Fonda korišten višerazinski sustav arhivističkoga opisivanja kako bi se pružilo što više informacija o gradivu koje se nalazi u Fondu i na taj način olakšalo istraživanje korisnicima. Sumarni inventar također sadrži podatke o općem kontekstu djelovanja stvaratelja. Zbog svojeg obima (215 stranica) inventar ovoga fonda objavljen je u skraćenu obliku.

Ključne riječi: bilježnici, Labin, Plomin, mletačka uprava, austrijska uprava, francuska uprava, Državni arhiv u Pazinu

Keywords: public notaries, Labin, Plomin, Venetian administration, Austrian administration, French administration

Parole chiave: notai, Albona, Fianona, amministrazione veneziana, amministrazione austriaca, amministrazione francese

ARHIVISTIČKI OPIS FONDA HR-DAPA-6 BILJEŽNICI LABINA I PLOMINA (*NOTAI D'ALBONA*) 1420/1821

PODRUČJE IDENTIFIKACIJE

Identifikacijska oznaka/signatura	HR-DAPA-6
Naslov	Bilježnici Labina i Plomina (<i>Notai d'Albona</i>)
Vrijeme nastanka gradiva	1420/1821
Razina opisa	Zbirni fond
Količina i nosač jedinice opisa	174 kutije, 17, 27 d/m

PODRUČJE KONTEKSTA**Naziv stvaratelja**

Lusiani, Matheus (1470-1584)
 Gervasi, Bartholomeo (1525-1551)
 Guarenghi, Francesco (1544-1568)
 Negri, Giovanni (1580/1589)
 Luciani, Giacomo (1570/1610)
 Luciani, Zuanne Alvise (1574/1621)
 Calavanich, Gaspar (1576-1591)
 Di Lorenzi, Pietro Antonio (1585/1595)
 Embrasio, Zuanne (1595/1617)
 Luciani, Dionisio (1626-1646)
 Luciani, Bartolomeo (1627/1646)
 Dragogna, Giacomo (1633-1645)
 Tonetti, Giovanni (1652/1657)
 Caleoni, Giovanni Battista (1658/1666)
 Suttorini, Antonio ([1631] 1662/1668)
 Luciani, Zuanne (1662/1696)
 Spizza, Giovanni Maria (1663/1677)
 Francovich, Vincenzo (1666/1668)
 Di Gregori, Francesco (1666-1678)
 Querenghi, Ascanio (1666-1671)
 Pola, Zanetto (1668-1671)
 Lius, Nadalin (1670/1719)
 Luciani, Zuanne qm. Antonio (1675/1734)
 Battiala, Giovanni Maria (1676-1680)
 Zaton, Domenico (1678/1701)
 Cattaro, Pietro (1681-1721)
 Luciani, Zuanne Antonio (1681/1713)
 Battiala, Francesco (1682/1712 [1713.1719])
 Querenghi, Lorenzo (1682/1706)
 Buratto, Bernardin (1683-1699)
 Battiala, Gierolimo (1685/1714)
 Querenghi, Gierolimo (1687/1691)
 Manzoni, Gasparo (1688/1710)
 Battiala, Tomaso (1690/1716)
 Chiessari, Nicolò (1692-1714)
 Benedeti, Giacomo ([1692] 1695/1733 [1737.1741])
 Francovich, Pietro (1700/1722)
 Spiza, Giovanni Maria (1700/1745)
 Luciani, Vittorio qm. Zuanne (1701/1721)
 Francovich, Giovanni Paolo (1703/1740)
 Francovich, Vincenzo (1703/1732)
 Furlan, Zuanne (1705/1738)

Tagliapietra, Giovanni Pietro (1705/1707)
Querenghi, Orazio di Gierolimo (1706/1752)
Manzoni, Zuanne (1708/1714)
Zuliani, Domenico pok. Zuanne (1709/1718)
Stepcich, Angelo ([1682]1717/1766[1769/1775])
Benzon, Gerolamo (1723/1731)
Francovich, Marchio (1724/1741)
Battiala, Giuseppe (1725/1758)
Sandri, Pietro di Vincenzo (1726/1778)
Furlani, Zuanne qm. Giacomo (1727/1729)
Battiala, Giacomo (1729/1745)
Battiala, Tomaso pok. Tomaso (1729/1743)
Manzoni, Baldissera (1729/1780)
Marzioli, Zuanne pok. Francesco (1730/1775)
Lanci, Giuseppe (1732-1756)
Zupcich, Domenico pok. Domenico (1732-1746)
Dragogna, Giacomo (1735-1741)
Luciani, Giovanni Antonio (1735/1801)
Scampichio, Orazio (1738/1750)
Lorenzini, Antonio (1740/1787)
Poldrugo, Domenico (1740/1764)
Francovich, Francesco (1742-1751)
Furlani, Giacomo (1743/1760)
Stepcich, Angelo (1743/1776)
Martincich, Domenico (1744/1761)
Tonetti, Pietro (1745/1801)
Calioni, Giacomo (1747-1751)
Stepcich, Gregorio (1758.1773)
Tranquillo Vellan, Zuanne (1759/1785)
Marziol, Zuanne (1760/1764)
Furlan, Lorenzo (1777/1820)
Luciani, Antonio (1779/1806)
Coppe, Zuanne (1783-1787)
Rudan, Giovanni Maria (1788/1808)
Tonetti, Giuseppe (1788-1823)
Tonetti, Pietro (1788/1821)
Lorenzini, Antonio Maria (1790/1820)
Palisca, Ioannis (1790/1791)
Vellan, Giovanni Andrea (1794-1821)
Diminich, Giacomo (1797/1820)
Battista, Giovanni (1797/1805)
Stepcich, Giacomo (1802/1806)
Luciani, Vittorio (1802/1821)

Ostali nazivi	Bilježnici Labina i Plomina
Vrsta entiteta	Pravne osobe
Usporedni oblici naziva	<i>Notai d'Albona e Fianona</i>
Vrijeme djelovanja	1420-803
Sjedište	Labin i Plomin

Povijest bilježnika Labina i Plomina

Javnobilježnička se djelatnost na području Labina i Plomina pojavljuje u vrijeme Akvilejskoga patrijarhata (1209. – 1420.), kada dolazi do jačanja komunalne svijesti i životnih potreba samih građana. Nakon mletačkoga osvajanja Akvileje 1420. čitava Istra osim Pazinske grofovije pripala je Mletačkoj Republici. Nakon sloma Mletačke Republike 1797. Istra je pripojena Habsburškoj Monarhiji. U razdoblju od 1805. do 1813. Istra je bila dio Ilirskih provincija pod francuskom vlašću, a 1813. ponovno je vraćena Habsburškoj Monarhiji. U svakom navedenom razdoblju bilježnička služba podlijegala je zakonima, pravilnicima i odredbama država koje su u određenom trenutku polagale pravo na područje Istre.

Notarska se isprava oblikovala stoljećima, a u 13. stoljeću dolazi do potpune izgradnje notarijata kao ustanove. Tada se pri sastavljanju isprava počinju koristiti obrasci s predlošcima. Stranke su sklapale posao pred notarom koji je taj ugovor unosio u knjigu konceptata (*bastardelli*), a zatim u knjigu imbrevijatura (*imbreviaturae*), nakon čega se posao smatrao zaključenim. Ukoliko su stranke željele izvornik za sebe, tada im se na temelju upisa u knjigu imbrevijatura izdavao traženi izvornik (*instrumentum publicum*) sa svim formalnim obilježjima. Bilježnik je svoju ispravu ovjerio svojim znakom (*signum notarile*) i potpisom koji imaju funkciju koroboracije.¹

Od 1420. do 1556. godine Labinom i Plominom upravljao je podestat uz pomoć dvaju sudaca. Tada je na tim područjima djelovalo 10 notara (bilježnika) koji su mogli slobodno obavljati svoju profesiju, ali morali su svaku ispravu koju bi sastavili dati na potpis podestatu i registrirati je u posebnoj knjizi, koja bi se nakon bilježnikove smrti čuvala među općinskim spisima.²

Nakon 1500. na labinsko i plominsko područje počinju se doseljavati talijanske obitelji, među kojima su najpoznatije bile Quarengo, Negri, Manzoni, Calioni, Manzini, Lius i Battiala. Svaka od navedenih obitelji dala je barem jednoga bilježnika čiji su spisi sadržani u ovom fondu.³

¹ Zoran LADIĆ – Elvis ORBANIĆ (pr.), *Knjiga labinskog bilježnika Bartolomeja Gervazija (1525-1550)*, Spisi istarskih bilježnika I, Spisi labinskih bilježnika sv. 1, Državni arhiv u Pazinu, Pazin 2008., str. 11.

² Herman STEMBERGER, *Labinska povijesna kronika: Povijesne skice Kožljaka – Čepića – Kršana – Šumbera*, Radničko sveučilište – Narodni muzej Labin i dr., Labin 1983., str. 21.

³ *Isto*, str. 34.

Isprave napisane rukom javnoga bilježnika imale su javnu vjeru i služile su pred sudom kao potpun i neoboriv dokaz postojanja u njima navedenih činjenica i pravnih odnosa. Međutim, ako bi nepažnjom bilježnika nastao neki spor, tada bi odvjetnici preuzeli odgovornost te bi znali produžavati rasprave dok bi se njima isplatilo.⁴ Upravo su zbog toga takvi sporovi često trajali više desetljeća, a poneki i više od 100 godina. Jedan je od takvih primjera spor koji se vodio oko miraza između obitelji Negri i Scampicchio od 1634. do 1780. Notar koji je sastavio bilježničke isprave bio je Dionisio Luciani.⁵

Mletačka uprava (1420. – 1797.)

Tijekom 13. stoljeća u bilježničku službu, koju su dotad obavljali isključivo svećenici, počinje ulaziti sve više pučana i samim time povećava se broj bilježnika u gradovima. Povećanje broja bilježnika nužno je dovelo do smanjenja cijena sastavljanja isprava. Tako je cijena za izradu bilježničkih isprava postala pristupačna gotovo svima, a bilježničku tarifu određivala je vlast, što je vidljivo u statutima gradova.⁶ U statutima Plomina i Labina nisu sadržane odredbe o radu bilježnika, ali se na temelju ostalih sačuvanih statuta s područja mletačke Istre može pretpostaviti kako su se u radu bilježnika primjenjivale statutarne i mletačke odredbe.⁷ Statutima su prvenstveno rješavana pitanja vjerodostojnosti bilježničkih isprava i mogućnost protudokaza, a jednako su tako propisivane i kazne za falsifikatore. Primjerice, Labinska je komuna 1574. donijela odluku kako se bilježnički protokoli nakon smrti bilježnika moraju predati kancelaru komune na čuvanje, s time da je kancelar bio obvezan polovicu iznosa dobivenoga od izdavanja preslika isprava dati bilježnikovim nasljednicima. Zbog česte zloupotrebe bilježničkih privilegija Labinska komuna donijela je 1568. odredbu prema kojoj su svi bilježnici morali u kancelariji komune ovjeriti svoje potvrde o imenovanju. Kako bi unaprijedila bilježničku službu i spriječila njezinu zloupotrebu, Mletačka Republika donijela je 1613. dekret kojim je odlučeno kako bilježnike može imenovati isključivo veliki kancelar (*Cancellier grande*), uz pomoć dvaju nižih kancelara (*Cancellieri inferiori*) ili podestati (*Rettori*), uz pomoć dvaju pomoćnika (*Assesori*). Određeno je također da prije imenovanja u službu bilježnici moraju položiti ispit kojemu su nazočili veliki kancelar i niži kancelari te prior i četiri bilježnika koje je imenovao kolegij bilježnika. Nakon položenoga ispita bilježnici su polagali prisegu. Nakon toga službu su mogli obavljati u svim gradovima Mletačke Republike, ali su prije početka službovanja morali podestatu pokazati potvrdu o imenovanju u bilježničku službu kako bi ih upisali u kancelariju grada. U slučaju smrti ili odlaska bilježnika u drugi grad njihovi su nasljednici morali sve protokole i javne isprave prethodnika predati u roku od mjesec dana jav-

⁴ Isto, str. 22.

⁵ Dionisio Luciani spominje se u fondu HR-DAPA-6 u kutiji broj 3, međutim u spisima ne nailazimo na akte povezane sa sporom, ali nalazimo ostale akte koji se tiču obitelji Negri.

⁶ Zlatko HERKOV, »Statut grada Rijeke«, *Historijski zbornik*, vol. 2, br. 1 – 4 (1949.), str. 211; Eda VLAHOV, »Sumarni inventar arhivskog fonda Bilježnici Pule za vrijeme Mletačke uprave (1626.-1797./1826.)«, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 4 – 5 (1994. – 1995.), str. 240 – 242.

⁷ Markus LEIDECK, »HR-DAPA-8 Bilježnici Poreča 1433./1820. [1821./1841.]: Sumarni inventar«, *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 18 (2011.), str. 126.

nom arhivu, odnosno uredu vicedomina ili komune. Predviđena kazna za nepoštivanje ove odredbe bila je 50 dukata, otprilike polugodišnja plaća doktora.⁸ Dekretom iz 1625. određeno je da nijedan bilježnik ne smije sastavljati isprave koje se odnose na Crkvu i crkvena dobra bez dopuštenja javnoga predstavništva jer će, u protivnom, biti novčano kažnjen.⁹ Prekretnica u vođenju bilježničkih knjiga dogodila se 1755. kada je određeno na koji način treba voditi knjige. Primjerice, koncepti su morali biti pisani u uvezanim kvadernama, u protokole je na kraju svakoga mjeseca trebalo upisati sve isprave sastavljane toga mjeseca, oporuke su se morale upisati u zasebne protokole. Bilježnici su protokole morali kupovati vlastitim novcem, a tiskale su ih tiskarske komore. Svi su protokoli morali imati tiskanu folijaciju, pečat Svetoga Marka, kao i ime i prezime bilježnika na svakoj stranici. Protokoli su mogli sadržavati minimalno 100, a maksimalno 200 listova i morali su biti uvezani u kartonske korice. Ove odredbe o vođenju protokola stupile su na snagu 1. siječnja 1757., a predviđena kazna za nepoštivanje ove odredbe bila je zabrana službovanja na šest mjeseci, uz novčanu kaznu od 25 dukata.¹⁰ Senat je 1758., pod prijetnjom gubitka službe, ograničio djelatnost bilježnika na dodijeljeno im područje, a samo su bilježnici Kolegija u Kopru smjeli obavljati službu na području čitave mletačke Istre.¹¹

Prva austrijska uprava (1797. – 1805.)

U razdoblju prve austrijske uprave (1797. – 1805.) javnobilježnička se djelatnost nije bitno promijenila u odnosu na mletačko razdoblje, ali austrijska je uprava ipak smanjila opseg posla.

Do reorganizacije bilježništva dolazi 1803. kada bilježnici postaju javni službenici zaduženi za primanje akata i sklapanje ugovora između stranaka. Tada je također Zakonom određeno kako bilježnici ne mogu dobiti dopuštenje za rad prije navršene 25. godine, odrađene propisane prakse i ispunjene vojne obveze. U tom se razdoblju bilježnike čiji je djelatni opseg bio unutar sudstva Prizivnoga suda dijelilo na bilježnike čije je sjedište bilo u gradovima s prvostupanjskim sudovima i bilježnike koji su obavljali svoju djelatnost u krugu Pomirbenoga suda. Tada im je propisima također određeno da moraju stanovati u mjestu koje im odredi Vlada, a ministar pravosuđa imao je ovlasti Vladi predložiti da se smijeni s dužnosti one bilježnike koji su se na te odredbe oglašili. Jednako tako, ukoliko bi bilježnik sastavio ispravu izvan djelokruga njegova razreda, isprava se poništavala, a bilježnik je mogao biti suspendiran na tri mjeseca.¹²

⁸ VLAHOV, »Sumarni inventar arhivskog fonda Bilježnici Pule...«, str. 241 – 243.

⁹ LEIDECK, »HR-DAPA-8 Bilježnici Poreča...«, str. 126.

¹⁰ VLAHOV, »Sumarni inventar arhivskog fonda Bilježnici Pule...«, str. 243; Samanta PARONIĆ, »Ulomci iz labinske prošlosti: Prilog poznavanju društvenoga i religijskoga života«, *Croatica Christiana periodica*, vol. 40, br. 77 (2016.), str. 113.

¹¹ LEIDECK, »HR-DAPA-8 Bilježnici Poreča...«, str. 127.

¹² Vladimiro PAPPFAVA, *Manuale illustrativo dell'ordinamento notarile Austriaco*, Libreria Accademica Wagneriana, Innsbruck 1880., str. 32 – 33.

Francuska uprava (1805. – 1813.)

Francuskim se zaposjedanjem Istre bilježnička djelatnost počinje oblikovati prema francuskom zakonodavstvu, a 1806. tiskan je »Pravilnik o bilježništvu« (*Regolamento sul notariato*), gotovo istovjetan s francuskim Zakonom o ustroju notarijata (*Loi contenant organisation du Notariat*). Time je Pravilnik o bilježništvu postao temeljni normativni akt za obavljanje bilježničke djelatnosti. Pravilnikom je regulirana bilježnička djelatnost, a samim time i tko može biti bilježnik, koje su dužnosti bilježnika, na koji se način provjerava znanje na bilježničkom ispitu, definiran je bilježnički znak, uvjeti za prestanak službe, novčani depozit, način pisanja isprave itd. Pravilnikom je također utvrđeno da svi postojeći bilježnici ostaju i dalje u svojoj službi, ali su u roku od dva mjeseca morali podastri nadležnim bilježničkim komorama (*Camere notariali*) potvrde o stručnoj spremi i dekrete o imenovanju. Ukoliko Komora nije imala primjedbi, bilježnik je dobivao odgovarajuću potvrdu. U slučaju kada je Komora imala određene primjedbe, predmet se prosljeđivao Privremenom sudu (*Corte d'Appello*), koji bi nakon saslušanja bilježnika nalagao Komori da izda potvrdu ili da odmah suspendira bilježnika na propisani način. Dobivene su potvrde bilježnici bili dužni podastrijeti Velikom sudcu (*Gran Giudice*) i ministru pravosuđa (*Ministro della Giustizia*), zajedno sa zamolbom naslovljenom na kralja, kako bi mogli dobiti potvrdu (*Commissione confermativa*) koja će sadržavati vrijeme njihova bilježničkoga imenovanja i odobrenja, kao i mjesto njihova stalnoga boravka. Ukoliko bilježnik to nije učinio te ako nije ispunio i druge propise iz ovoga Pravilnika, gubio je pravo na bilježničku službu. U sjedištu je svakoga departmana morao biti osnovan Opći bilježnički arhiv (*Archivio generale*), u kojemu su se prikupljali i čuvali protokoli, repertoriji i ostalo bilježničko gradivo, kao i bilježnički znakovi umrlih bilježnika te bilježničke knjige koje su se tada čuvala u arhivima okruga. Vlada je, osim toga, mogla osnovati i pomoćne arhive (*Archivi sussidiari*) u glavnim općinama departmana i povjeriti im odnosni okrug. Kako bi se ujednačio način djelovanja bilježnika na području cijelog Kraljevstva Italije, Veliki sudac i ministar pravosuđa donosili su na temelju navedenoga pravilnika Opće upute za provođenje Pravilnika o bilježništvu (*Istruzioni generali per l'attivazione del Regolamento sul Notariato*). Propisi o notarijatu ostali su na snazi do ponovnoga potpadanja Istre pod austrijsku upravu 1813. godine. Pravilnik je, između ostaloga, predviđao način i oblik sastavljanja bilježničkih spisa, kao i vrstu papira. Isprave među živima i oporuke u tom se razdoblju više nisu odvajale i nisu se odlagale zasebno, a spisi su se označavali tekućim brojem. Bilježnik je bio ovlašten izdavati ovjerene preslike i obične prijepise te je bio dužan voditi uredske knjige, kao što su bilježnički upisnik, imenska kazala stranaka, zasebna imenska kazala oporučitelja i osoba koje su kod njega pohranile vlastoručne oporuke.¹³

¹³ Josip KOLANOVIĆ – Janez ŠUMRADA (ur.), *Napoleon i njegova uprava na istočnoj obali Jadrana i na području istočnih Alpa 1806 – 1814: Vodič kroz arhivsku građu*, Hrvatski državni arhiv, Zagreb 2005., str. 337.

Druga austrijska uprava (1813. – 1918.)¹⁴

Nakon vraćanja Istre pod austrijsku krunu austrijska se vlast isprva posvetila ukla-
njanju francuskih tragova, osobito u upravi i sudstvu. Pritom je austrijska vlast naišla na
solidno uređenu javnobilježničku službu koja je u ostatku Monarhije zadnjih desetljeća pri-
lično zamrla. U Istri se 1821. počela primjenjivati austrijska Odredba o sužavanju opsega
bilježničkoga poslovanja koja je značajno smanjila intenzitet bilježničke djelatnosti. Poslo-
ve notara u ovom su razdoblju preuzele sudsko-upravne strukture pri kojima su bilježnici
najčešće radili kao službenici.¹⁵

Sjedište

Labin i Plomin.

Mjesna nadležnost

Labinski i plominski bilježnici djelovali su na područjima labinske i plominske općine
kao zasebnim općinama, ali pod jednim načelnikom.¹⁶

Pravni status

Tijekom mletačke uprave bilježnici su fizičke osobe s javnopravnim ovlastima kojima
je odlukom podestata bilo dopušteno sastavljanje isprava i izvansudskih spisa unutar opći-
na u kojima su imali sjedište.

Od 1803. pa nadalje bilježnici su javni dužnosnici, doživotno zaduženi i ovlaštteni za
sastavljanje isprava i ugovora koji se ne protive zakonu.

Djelatnost/funkcije bilježnika

Kao nepristran savjetnik i povjerenik svojih stranaka, javni je bilježnik trebao utvrditi
i sročiti njihovu pravnu volju, jasno i razumljivo ukazati im na doseg i značaj preuzetih ob-
veza ili poduzetih radnji, odnosno sastaviti javnobilježnički akt u propisanoj formi dajući
mu značaj vjerodostojne i javne isprave te na samom kraju akte pažljivo i na siguran način
pohraniti kako bi se dugotrajno sačuvali. Svaki je bilježnik bio vjeran svjedok događaja i
pravnih odnosa u vremenu u kojemu je živio i radio. Usto, sačuvani akti svjedoče o posto-
janju javnobilježničke službe u Istri i predstavljaju povijesnu podlogu modernoga javnog
bilježništva u Hrvatskoj.

Bilježnici su u gradovima svoj posao obavljali na trgu, u kancelarijama, u stanovima
notara i u gradskoj loži. U početku su to bili klerici iz talijanskih gradova, koji su svoju
pravnu naobrazbu stjecali uglavnom na sveučilištu u Bologni. Njihovo je djelovanje regu-
lirano statutarnim odredbama, koje su, između ostaloga, propisivale da notari podrijetlom
moraju biti izvan mjesta djelovanja kako bi se izbjegao mogući sukob interesa i time omo-
gućilo njihovo nepristrano djelovanje. Bilježničko se poslovanje odvijalo tako što je stranka

¹⁴ Izmjena bilježničke prakse zasigurno je bilo i kasnije, ali gradivo Fonda seže do 1821., pa stoga nije
potrebno detaljnije razrađivati bilježničku praksu tijekom cijele austrijske uprave.

¹⁵ Mirela KREŠIĆ, »Razvoj modernog javnog bilježništva u Hrvatskoj«, u: Ivan MALEKOVIĆ (gl. ur.)
Hrvatsko javno bilježništvo, Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb 2014., str. 6.

¹⁶ KOLANOVIĆ – ŠUMRADA (ur.), *Napoleon i njegova uprava...*, str. 342.

došla ovlaštenom bilježniku s molbom, odnosno (rogatio) nakon čega je bilježnik sastavljao koncept isprave (minuta) na posebnom papiru manjega formata. Nakon toga unosio je isprave u knjigu imbrevijatura, koje su bilježnici morali predavati općinskom sudu. Na taj se način osiguravala kontrola vjerodostojnosti isprava ili izdavanje njihovih prijepisa i nakon smrti samoga notara. Na temelju skupljenih podataka bilježnik je sastavljao ispravu koja postaje pravovaljana. Sve su se isprave uvezivale u knjige protokola. Isprave su većinom sadržavale obveznu invocaciju, datum i mjesto sastavljanja: *In Christi nomine Amen Anno Della sua Santissima Natività...indicazione...giorno di...fatto in...* U pravilu svaka bi isprava trebala imati otisnuti pečat (signum notarile) i potpis bilježnika. Međutim, to pravilo bilježnici nisu uvijek poštovali. Za osiguravanje točnosti i vjerodostojnosti podataka isprava u nekim su se istarskim gradovima osnivale specijalne funkcije, tzv. vicedomini. Vicedomini su u gradovima preuzeli ne samo nadzor nad notarskim spisima, njihovim bilježenjem u posebne knjige i njihovo čuvanje kao pravovaljanih nego i funkciju svojevršnih gradskih arhivara za sve službene spise državne odnosno komunalne vlasti.¹⁷

Bilježničke knjige u koje su upisivani sklopljeni poslovi bile su vlasništvo komune kako bilježnici prilikom svojega odlaska sa sobom ne bi odnijeli i svoje spise, čime su mogli nanijeti štetu i gubitke strankama. Unos poslova u bilježničke knjige bio je obveza koju je bilježnik za svoj posao dobivao od općinskih vlasti. U slučaju neredovita vođenja knjiga bilježnik je mogao biti kažnjen, a kazna se naplaćivala iz plaće koju je dobivao od općine. Ovom su se mjerom štitila prava stranaka koje su se u slučaju gubitka javne isprave uvijek mogle pozvati na bilježnički zapis.¹⁸ Isprava nije bila vjerodostojna ako ju je sastavio nepoznati bilježnik izvan Labina ili Plomina te ukoliko nije imala potpis i pečat podestata mjesta u kojem je izrađena. Svaka isprava o promjeni vlasnika, darovanju ili bilo koji drugi ugovor koji se ticao nekretnina, nakon što bi bio sastavljen, morao je biti usmeno iznesen pod ložom kako bi u roku od mjesec dana svatko, tko je imao izvjesna prava na otuđenu ili darovanu nekretninu, mogao ta svoja prava ostvariti. Isprave koje nisu bile usmeno iznesene, nisu bile važeće. Oporuku je mogao sastaviti bilježnik ili općinski pisar u prisutnosti triju svjedoka, a za sastavljanje dodataka oporuke bila su dovoljna dva svjedoka. Oporučitelj je u roku od mjesec dana zapečaćenu oporuku morao donijeti u općinski ured gdje se čuvala do njegove smrti. U slučajevima epidemija oporuka je mogla biti usmena u prisutnosti dvojice svjedoka, a ukoliko su to bile žene, trebalo ih je biti najmanje četiri. U svakoj su oporuci imenovani povjerenici koji su se brinuli da u roku od godinu dana budu izvršene odredbe oporuke. Dobra umrloga bez oporuke i bez rodbine dijelila su se ravnopravno na tri dijela, između Crkve, podestata i općine. Svaka se oporuka dijelila na naznaku onoga što ostavlja oporučitelj za spas svoje duše Crkvi, na naznaku onoga što ostavlja rodbini i na naznaku onoga što ostavlja Veneciji.¹⁹

¹⁷ Danilo KLEN, *Statuti, urbari, notari Istre, Rijeke, Hrv. primorja i otoka: Katalog izložbe, Historijski arhiv Rijeka, Rijeka 1968.*, str. 22.

¹⁸ LADIĆ – ORBANIĆ (pr.), *Knjiga labinskog bilježnika...*, str. 10.

¹⁹ STEMBERGER, *Labinska povijesna kronika...*, str. 20 – 22.

Opći kontekst

Naziv bilježnik ili notar potječe od latinske riječi *notarius*, što znači pisar. Uobičajeni je naziv javni bilježnik (lat. *notarius publicus*).²⁰ U srednjemu je vijeku javni bilježnik bio privilegirani pisac, odnosno osoba koja je u općoj nepismenosti naroda znala čitati i pisati te je osim isprava o pravnim poslovima preuzimao i mnoge plaćene funkcije koje su obavljali usporedno sa svojom djelatnošću. Ovlast za obavljanje notarske službe bilježnik je dobivao od cara ili pape.²¹ Notarske su isprave uz statute i urbare jedan od oblika arhivske građe koje sačinjavaju jedno od najvažnijih povijesnih izvora.

Tijekom mletačke je uprave bilježnička djelatnost regulirana statutarnim odredbama te se za sve istarske gradove primjenjuju dekreti o bilježništvu koje je donosio venecijanski Senat. Dekretom iz 1758. određeno je da su bilježnici dužni u ožujku svake godine prioru kolegija predočiti spise, minutarije i protokole nastale u protekloj godini.

Zakonom o građanskom postupku iz 1781. određeno je da bilježnici sastavljaju samo mjenice, a 1784. određeno je da bilježnici smiju zastupati svoje stranke pred sudom.

Značajnije promjene u bilježništvu nastupile su 1803. kada je na snagu stupio Zakon o notarijatu, prema kojemu je onaj koji je želio postići bilježničko zvanje morao posjedovati državljanstvo, ispuniti vojne obveze, navršiti minimalno 25 godina starosti i obaviti zakonom propisanu službenu praksu. Po uzoru na ovaj zakon 1806. objavljen je Pravilnik o bilježništvu (*Regolamento sul Notariato*) za Kraljevinu Italiju koji se primjenjivao i u Istri. Ti su propisi ostali na snazi nakon prestanka francuske uprave i uključanja Istre u sastav Habsburške Monarhije sve do modernizacije javnoga bilježništva u Monarhiji.²²

Povijest arhivskoga fonda

Gradivo se 1945. nalazilo u zgradi labinske općine. Nakon 1945. predano je Historijskom arhivu u Rijeci (HARI). U Državni arhiv u Pazinu preuzeto je od HARI-ja 1967. godine, zajedno s fondom Općine Labin iz mletačkoga razdoblja.

Veći dio gradiva pohranjenoga u HARI-ju preuzet je po službenoj dužnosti u primopredajama izvršenim 10. i 25. ožujka 1967. (akvizicije br. 36 i 39), a manji je dio u nekoliko navrata preuzet naknadno. Godine 1986. u akviziciji br. 196 od dr. Danila Klena otkupljena je Knjiga privilegija (HR-DAPA-2/1; 1420/1735).

Sređivanje gradiva u Državnom arhivu u Pazinu preuzeo je Markus Leideck, koji je popisao gradivo i djelomice ga tehnički opremio. Sređivanjem nije obuhvatio gradivo koje se nalazi u trezoru te manju količinu neidentificiranih bilježnika ili svezaka koji sadržavaju gradivo više bilježnika. U daljnoj se obradi pristupilo istom planu sređivanja te se preostalo gradivo uvrstilo u kutije kronološki i izradilo se opise serija i podserija, kao i cijelo obavijesno pomagalo.

²⁰ Ivica CRNIĆ, »Početak djelovanja javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj«, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 59, br. 6 (2009.), str. 1357.

²¹ Darko DAROVEC, »Ruolo dei vicedomini istriani nella redazione degli atti notarili in rapporto ad uffici affini dell'area adriatica«, *Acta Histriae*, vol. 18, br. 4 (2010.), str. 794.

²² KLEN, *Statuti, urbani, notari...*, str. 21. – 22.

Način preuzimanja ili predaje

Gradivo je fonda preuzeto po službenoj dužnosti uz gradivo Općine Labin (općinsko gradivo obuhvaća razdoblje od mletačke uprave do kraja talijanske uprave i bratovštine Labina i Plomina). U riječkom se arhivu nalazilo do 1967. gdje je bilo osnovno sređeno i popisano. U razdoblju od sredine 1970-ih do 2002. u Arhivu u Pazinu postupno je u zasebne fondove izdvajano gradivo bilježnika Labina i Plomina (HR-DAPA-6), bratovština Labina i Plomina (HR-DAPA-418) te gradivo općinske uprave: fondovi Općine Labin iz razdoblja prve austrijske uprave (HR-DAPA-15), francuske uprave (HR-DAPA-19), druge austrijske uprave (HR-DAPA-35) i talijanske uprave (HR-DAPA-65).

PODRUČJE SADRŽAJA I USTROJA FONDA

Sadržaj

Gradivo ovoga fonda čine akti među živima (protokoli, minutariji, isprave, izvansudski spisi, kupoprodajni ugovori, darovnice za života i darovnice nakon smrti, bračni ugovori, potvrde o dugovanju, ugovori o mirazu, ugovori o posudbi, ugovori o ustupanju, ugovori o zamjeni dobara, ugovori o zaduživanju, ugovori o punomoći, ugovori o skrbništvu, ugovori o odricanju od potraživanja, hipotekarni ugovori, arbitražne presude, sastavljanje i objavljivanje oporuka) i oporuke.

Najznačajnije i najstarije gradivo ovoga fonda jesu oporuke iz 1525. nastale radom prezbitera Bartholomea Gervazija. Iako se o samome Gervaziju malo zna, poznata je činjenica kako je 1554. bio pod istragom inkvizicije zbog nesluženja mise i neobavljanja svećeničke službe.²³

Fond sadrži gradivo nastalo radom 90 različitih stvaratelja (bilježnika), međutim, u trezoru Državnoga arhiva u Pazinu smještene su knjige petorice bilježnika i nekoliko svezaka neidentificiranih bilježnika, koje su poslone na restauraciju u Hrvatski državni arhiv 2008. i 2009. godine, ali su zbog dotrajalosti proglašene trajno nedostupnim. Popis se tih knjiga i svezaka nalazi u dosjeu fonda HR-DAPA-6 Bilježnici Labina i Plomina pri INDOK-u Državnoga arhiva u Pazinu, a on je sljedeći:

1. Notarska knjiga br. 33: Notar Bernardin Burette. Isprave, 1683-1687.
2. Notarska knjiga br. 73: Notar Lodovico Dragogna. Minutarij, 1655-1669 i Isprave, 1651/1689.
3. Notarska knjiga br. 74: Notar Lodovico Dragogna. Minutarij, 1647-1648.
4. Notarska knjiga br. 75: Notar Giovanni Dragogna. Minutarij, 1695-1716.
5. Notarska knjiga br. 76: Notar Gasparo Dragogna. Isprave, 1685-1715.
6. Notarska knjiga nepoznatog notara; 1725-1732.
7. Notarska knjiga br. 660; 1747.
8. Notarska knjiga nepoznatog notara; 1791-1800.

²³ LADIĆ – ORBANIĆ (pr.), *Knjiga labinskog bilježnika...*, str. 15.

9. Notarska knjiga nepoznatog notara; 1796-1797.
10. Notarska knjiga nepoznatog notara br. 661; 1799.
11. Notarska knjiga nepoznatog notara br. 662; 1800.
12. Notarska knjiga nepoznatog notara; 1801.
13. Notarska knjiga nepoznatog notara; 1803.
14. Notarska knjiga br. 665: Notar Giacomo Diminich; s.a.
15. Notarska knjiga br. 667: Notar Giacomo Diminich (?), 1812.
16. Notarska knjiga nepoznatog notara br. 668; s.a.
17. Notarska knjiga nepoznatog notara (7 slijepljenih svezaka); s.a.

U ovom se fondu nalaze i:

1. kupoprodajni ugovori (contratti di compravendita)
2. darovnice za života i darovnice nakon smrti (donatione inter vivos, donatione in casus mortis)
3. bračni ugovori (contratti nuziali)
4. potvrde o dugovanju
5. ugovori o mirazu (atti dottali)
6. ugovori o posudbi (atti notariali debitoriali)
7. ugovori o ustupanju (atti di cessione)
8. ugovori o zamjeni dobara (atti di permutatio)
9. ugovori o zaduživanju (atti debitoriali)
10. ugovori o punomoći (procure)
11. ugovori o skrbništvu (contatti di tutelle)
12. ugovori o odricanju od potraživanja (atti di renunzia)
13. hipotekarni ugovori (mutuo di ipoteca)
14. arbitražne presude
15. sastavljanje i objavljivanje oporuka (testamenti, codicili, pubblicazione).

U Fondu se može primijetiti razlika između spisa nastalih do 1757. i spisa nastalih nakon što je 1757. na snagu stupila odluka mletačkoga Senata o obvezi vođenja protokola i minutarija.²⁴ Unatoč toj promjeni bilježnici su i prije 1757. trebali voditi zasebne protokole isprava među živima i oporuke, međutim, notari su znali takvo pravilo prekršiti te su akte među živima i oporuke znali pisati u jednu knjigu, bez odvajanja vrsta spisa. U Fondu su

---

²⁴ VLAHOV, »Sumarni inventar arhivskog fonda Bilježnici Pule...« str. 243; PARONIĆ, »Ulomci iz labinske prošlosti...«, str. 113.

sadržani i spisi bilježnika Domenica Zattona iz 1681., koji počinje s praksom odvajanja akata različitih vrsta.

Tematski je raspon labinskih i plominskih bilježničkih spisa koje su sastavljali bio vrlo širok, a ugovori o kupnji, prodaji, ustupanju i darovni ugovori predstavljali su onu vrstu isprava koje su dobivale pravnu valjanost tek nakon javne objave. Pritom su se navodila imena dvojice svjedoka koji su bili nazočni pri objavljivanju isprave. U ženidbenim je ugovorima uočen popis inventara imovine radi određivanja miraza.

Posebnu vrstu bilježničkoga gradiva čine oporuke, kojima oporučitelj iznosi posljednju volju o raspodjeli svoje imovine. Oporuke su se sastavljale prema uobičajenim formulacijama. Na početku su se obvezno nalazili datacija i mjesto sastavljanja, imena svjedoka i oporučitelja, kao i ustaljena formulacija o prolaznosti života i potrebi raspodjele imovine. Obično su se nasljednicima osim zemljišta i nekretnine ostavljali nakit, odjevni i kućanski predmeti, ovisno o ekonomskim prilikama.

Odabiranje, izlučivanje i rokovi čuvanja

Gradivo se čuva trajno.

Dopune

Moguće su dopune Fonda gradivom koje još nije sređeno, a nalazi se u sklopu cjelina drugih neobrađenih fondova Državnoga arhiva u Pazinu.

Plan sređivanja

Gradivo je zatečeno djelomice sređeno i popisano. Tijekom ponovnoga sređivanja i izrade novoga obavijesnog pomagala došlo je do preinaka s obzirom na dislociranost gradiva koje je bilo na restauraciji ili je bilo pohranjeno odvojeno od ostatka Fonda. U trezoru se osim najstarijih bilježničkih spisa nalaze i spisi za koje se utvrdilo da ih se zbog stupnja oštećenosti ne može restaurirati za korištenje te su trajno nedostupni.

Gradivo Fonda sređeno je prema načelu provenijencije, odnosno prema stvarateljima, na način da gradivo svakoga stvaratelja (bilježnika) tvori zasebnu seriju. Serije su poredane kronološki prema vremenu nastanka sačuvanoga gradiva. Uz navedene bilježnike postoji i gradivo bilježnika koji nisu identificirani zbog dotrajalosti gradiva, a i zbog njegove fragmentarnosti.

Na kraju Fonda nalazi se gradivo koje pripada notarskom arhivu, ali ono tvori zasebnu seriju.

Unutar serija (ukupno 87) gradivo je razvrstano prema vrstama sačuvanih isprava na niže arhivske jedinice, a unutar njih nastojalo se rekonstruirati prvobitni red, često specifičan za pojedinoga bilježnika. Podserije su podijeljene na akte među živima, oporuke i uredske knjige.

U gradivu se može primijetiti kako je tijekom francuske uprave uveden novi način vođenja bilježničkih isprava. Sačuvano se gradivo iz toga razdoblja nalazi unutar podserija pod nazivom »Uredske knjige«.

Veći dio gradiva nalazi se u svescima koje su sami stvaratelji ili općinski arhivari ručno uvezali pri nastanku. U tim je slučajevima riječ o načinu odlaganja spisa i pohrani karakterističnoj za mletačku komunalnu upravu i zbog toga nije izvršeno razvezivanje.

Zastupljenost određene podserije kod bilježnika ovisi o količini sačuvanoga gradiva određenog bilježnika, pa su tako kod nekih bilježnika prisutne sve vrste spisa, a kod pojedinih samo jedna.

PODRUČJE UVJETA DOSTUPNOSTI I KORIŠTENJA

Uvjeti dostupnosti i korištenja

Dostupno sukladno Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima («Narodne novine» 61/2018, 98/2019, 114/2022, 36/2024) te Pravilniku o korištenju arhivskog gradiva («Narodne novine» 121/2019).

Uvjeti objavljivanja ili umnožavanja

Dopušteno sukladno Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima («Narodne novine» 61/2018, 98/2019, 114/2022, 36/2024) te Pravilniku o korištenju arhivskog gradiva («Narodne novine» 121/2019) i Pravilniku o radu čitaonice Državnog arhiva u Pazinu.

Jezik/pismo u gradivu

Jezik: latinski jezik i talijanski jezik (mletački dijalekt).

Pismo: latinica.

Tvarne značajke i tehnički uvjeti

Gradivo je pisano na papiru ručne proizvodnje. Uglavnom je u dobru stanju, ali zbog neodgovarajuće pohrane dijelom su prisutna i kemijska, biološka i mehanička oštećenja. Tinta kojom je gradivo pisano, željezno-galne je strukture. Oštećenja koja su prisutna, biološke su prirode uslijed djelovanja vlage, a pritom i plijesni, zbog čega je nosač krhak. Zbog djelovanja je plijesni manji dio zapisa nečitak.

Primijećena su i mehanička oštećenja (poderotine, istrošeni rubovi, slijepljeni papiri). Manji su dijelovi gradiva predloženi za uvrštavanje u dugoročne planove restauracije, a neki su već i restaurirani.

Obavijesna pomagala

- ObP-0002/AP-1.1 (s.n. [Historijski arhiv Rijeka], 1964.)
- ObP-0002/AP-1.2 (HAR – Jakov Jelinčić, Branka Poropat, Danijela Doblanić, Iva Grdinić, 2010.)
- ObP-0002/VOD-1 (Historijski arhiv Rijeka, 1964.)
- ObP-0006/AP-1.1 (s.n., s.a.)
- ObP-0006/AP-1.2 (HAR – Jakov Jelinčić, Branka Poropat, Danijela Doblanić, 2006.)

– ObP-0006/AP-2 (s.n., s.a.).

PODRUČJE DOPUNSKIH IZVORA

Postojanje i mjesto čuvanja izvornika

Izvornici se čuvaju u Državnom arhivu u Pazinu na spremišnoj lokaciji u Upravnoj zgradi, Ulica Vladimira Nazora 3.

Postojanje i mjesto čuvanja preslika

Izrađene su sigurnosne zaštitne i korisničke preslike (mikrofilmovi i digitalizirano gradivo).

Čuvaju se u Državnom arhivu u Pazinu, Ulica Vladimira Nazora 3, 52000 Pazin.

POPIS IZVORA

Arhivsko gradivo

Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-8, Bilježnici Poreč, 1433/1820 [1821/1841].

Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-9, Bilježnici Vodnjan, 1616/1797 [1797-1821].

Državni arhiv u Pazinu, HR-DAPA-19, Općina Labin (Comune di Albona), 1806-1813.

Literatura

CRNIĆ, Ivica: »Početak djelovanja javnih bilježnika u Republici Hrvatskoj«. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 59, br. 6 (2009.), str. 1355 – 1374.

DAROVEC, Darko: »Ruolo dei vicedomini istriani nella redazione degli atti notarili in rapporto ad uffici affini dell'area adriatica«. *Acta Histriae*, vol. 18, br. 4 (2010.), str. 789 – 822.

HERKOV, Zlatko: »Statut grada Rijeke«. *Historijski zbornik*, vol. 2, br. 1 – 4 (1949.), str. 312 – 314.

KOLANOVIĆ, Josip – ŠUMRADA, Janez (ur.): *Napoleon i njegova uprava na istočnoj obali Jadrana i na području istočnih Alpa 1806 - 1814: Vodič kroz arhivsku građu*. Hrvatski državni arhiv, Zagreb 2005.

KLEN, Danilo: *Statuti, urbari, notari Istre, Rijeke, Hrv. primorja i otoka*: Katalog izložbe, Hrvatski državni arhiv Rijeka, Rijeka 1968.

KREŠIĆ, Mirela: »Razvoj modernog javnog bilježništva u Hrvatskoj«, u: Ivan MALEKOVIĆ (gl. ur.), *Hrvatsko javno bilježništvo*. Hrvatska javnobilježnička komora, Zagreb 2014., str. 47 – 83.

LADIĆ, Zoran – ORBANIĆ, Elvis (pr.): *Knjiga labinskog bilježnika Bartolomeja Gervazija (1525 - 1550)*. Spisi istarskih bilježnika I, Spisi labinskih bilježnika, sv. 1. Državni arhiv u Pazinu, Pazin 2008.

LEIDECK, Markus: »HR-DAPA-8 Bilježnici Poreča 1433./1820. [1821./1841.]: Sumarni inventar«. *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 18 (2011.), str. 123 – 236.

PAPPAFAVA, Vladimiro: *Manuale illustrativo dell'ordinamento notarile Austriaco*. Libreria Accademica Wagneriana, Innsbruck 1880.

PARONIĆ, Samanta: »Ulomci iz labinske prošlosti: Prilog poznavanju društvenoga i religijskoga života«. *Croatia Christiana periodica*, vol. 40, br. 77 (2016.), str. 109 – 127.

STEMBERGER, Herman: *Labinska povijesna kronika: Povijesne skice Kožljaka – Čepića – Kršana – Šumbera*. Radničko sveučilište – Narodni muzej Labin, Katedra Labinske republike Labin, Turistički savez općine Labin, Labin 1983.

VLAHOV, Eda: »Sumarni inventar arhivskog fonda Bilježnici Pule za vrijeme Mletačke uprave (1626.-1797./1826./)«. *Vjesnik istarskog arhiva*, sv. 4 – 5 (1994. – 1995.), str. 239 – 289.

SAŽETAK

Arhivistički opis fonda HR-DAPA-6 Bilježnici Labina i Plomina (*Notai d'albona*) 1420/1821

Fond HR-DAPA-6 Bilježnici Labina i Plomina objedinjuje gradivo nastalo radom ukupno 85 bilježnika i jednoga notarskog arhiva s područja labinske i plominske općine u razdoblju 1420. – 1821. S obzirom na to da Fond obuhvaća razdoblja mletačke uprave, prve i druge austrijske uprave te francuske uprave, moguće je pratiti razvoj bilježničke djelatnosti u pojedinom razdoblju. Tijekom mletačke uprave 1420. – 1797. bilježnici su fizičke osobe s javnopravnim ovlastima kojima je odlukom podestata bilo dopušteno sastavljanje isprava i izvansudskih spisa unutar općina u kojima su imali sjedište. Reorganizacijom bilježništva 1803. tijekom prve austrijske uprave bilježnici postaju javni službenici zaduženi za primanje akata i sklapanje ugovora između stranaka. Gradivo je Fonda preuzeto po službenoj dužnosti uz gradivo Općine Labin, a u Državnom arhivu u Rijeci nalazilo se do 1964. gdje je bilo osnovno sređeno i popisano. Nakon preuzimanja Fond je u Državnom arhivu u Pazinu više puta arhivistički obrađivan, i to 2006., 2010. i 2013. kada su nastali inventarni popisi dijela gradiva, a tek 2023. u potpunosti je sređen te je izrađeno obavijesno pomagalo za čitavo gradivo Fonda. Zbog opsežnosti obavijesnoga pomagala Fonda ovdje je objavljen samo opis na razini Fonda, a opisi su nižih arhivskih jedinica i popis tehničkih jedinica izostavljeni. Iako gradivo nije u potpunosti očuvano ili je dijelom uništeno i oštećeno, ono pruža zoran prikaz razvoja bilježničke djelatnosti te također pruža uvid u međuljudske odnose i ondašnje pravo i običaje.

SUMMARY

Archival description of the Fonds HR-DAPA-6 Notaries of Labin and Plomin (*Notai d'Albona*) 1420/1821

The Fonds HR-DAPA-6 Notaries of Labin and Plomin merges archives created by the work of a total of 85 notaries and one notarial archives from the area of Labin and Plomin municipalities in the period 1420/1821. Given the fact that the Fonds covers the periods of the Venetian administration, the First and Second Austrian Administrations and the French Administration, it is possible to follow the development of the notarial profession over a particular period. During the Venetian administration between 1420 and 1797, notaries were natural persons with powers conferred by public law who, by decision of the Podestà, were allowed to draw up documents and extrajudicial documents within the municipalities where they were based. Following the 1803 reorganization of notaries during the First Austrian Administration, notaries became civil servants in charge of receiving documents and concluding contracts between parties. The archives contained in the Fonds were ex officio taken over, along with the archives of the Municipality of Labin, and were kept in the State Archives in Rijeka until 1964, where it was only basically arranged and catalogued. After being taken over by the State Archives in Pazin, the Fonds was archivally rearranged several times, namely in 2006, 2010 and 2013, when inventory lists of part of the material were created, and it was not until 2023 that it was fully arranged and a finding aid was created for the entire Fonds. Due to the extensiveness of the Fonds' finding aid, only the description at the Fonds level is published here, while the descriptions of lower archival units and the list of technical units have been omitted. Although the archives has not been fully preserved or has been partly destroyed and damaged, it provides a clear picture of the development of the notary's activities but also an insight into interpersonal relations and the contemporary laws and customs.

RIASSUNTO

Descrizione archivistica del fondo HR-DAPA-6 Notai d'Albona e Fianona (*Notai d'Albona*) 1420/1821

Il fondo HR-DAPA-6 Notai d'Albona e Fianona unisce il materiale prodotto dal lavoro di 85 notai e da un archivio notarile dal territorio dei comuni d'Albona e di Fianona nel periodo 1420/1821. Considerando che il fondo comprende il periodo dell'amministrazione veneziana, della prima e della seconda amministrazione austriaca e dell'amministrazione francese, è possibile seguire lo sviluppo dell'attività notarile in ciascun periodo. Durante l'amministrazione veneziana, dal 1420 al 1797, i notai erano persone fisiche con prerogative di diritto pubblico ai quali, con la decisione del podestà, era consentito di redigere documenti, atti extragiudiziali all'interno dei comuni presso i quali avevano la loro sede. Con la rivisitazione del notariato nel 1803, nel periodo della prima amministrazione austriaca, i notai diventano funzionari pubblici incaricati di ricevere atti e di stipulare contratti tra le parti. Il materiale del Fondo è stato prelevato d'ufficio insieme al materiale del Comune d'Albona ed era conservato presso l'Archivio di Stato di Fiume fino al 1964 dove è stato sostanzialmente ordinato e registrato. Dopo il prelievo, il Fondo è stato in più occasioni riordinato nell'Archivio di Stato di Pisino, rispettivamente nel 2006, 2010 e nel 2013, quando sono stati creati gli elenchi di inventario di una parte del materiale, e solo nel 2023 il materiale è stato ordinato nel suo complesso ed è stato costruito lo strumento di ricerca per l'intero materiale del Fondo. Vista l'ampiezza dello strumento di ricerca del Fondo, qui è pubblicata solo la descrizione al livello del Fondo, mentre sono ommesse le descrizioni di unità archivistiche minori e l'elenco di unità tecniche. Anche se il materiale non è stato pienamente preservato e una parte è rovinata e danneggiata, fornisce una visione chiara dello sviluppo dell'attività notarile e, inoltre, fornisce informazioni sulle relazioni interpersonali e sul diritto e i costumi di quell'epoca.